

Lekce 3

Přehled skloňování jmen. Druhá deklinace. Člen. Přívlastkové a doplňkové postavení adjektiv

1. Každé jméno spadá v řečtině do jednoho ze tří skloňovacích typů (deklinací). Jména, jejichž kmen končí na -α (-η), tvoří **α-kmenovou** neboli tzv. **první deklinaci**. Jména, jejichž kmen končí na -ο, tvoří **ο-kmenovou** neboli tzv. **druhou deklinaci**.^b Jména, jejichž kmen končí na souhlásku či samohlásku jinou než α nebo ο, tvoří deklinaci **αthematickou** neboli tzv. **třetí**.

2. Řečtina rozeznává v pádě tvaru pro **nominativ, genitiv, dativ, akuzativ a vokativ**. Významy jednotlivých pádů se do značné míry kryjí s českými pády. Jejich užívání se ovšem nekryje s územ češtiny zcela, proto bude na příslušných místech zmíněna vybraná pádová syntax (lekce 15–17). Významy českého 7. pádu pokrývá zpravidla dativ, významy 6. pádu genitiv.

3. V gramatickém čísle jmen (i sloves) rozeznává řečtina tvaru pro **singulár, plurál a duál** (číslo dvojně). Duálu lze užívat u jmen, která akcentují přirozenou dvojitost („oči“) anebo hlubší spojení dvou prvků („dva soupeři v boji“), nikoli pouhý počet dvou. V klasické řečtině se duál vyskytuje pouze v omezené míře, proto jej neuvádíme průběžně, nýbrž jen souborně v lekcí 31.

4. Řečtina rozeznává v gramatickém rodě jmen tvaru pro **maskulinum, femininum a neutrum**.

5. Tvaru vokativu plurálu jsou u všech jmen všech deklinací totožné s tvaru nominativu plurálu.

^a Pod kategorií „jmen“ spadají vedle podstatných jmen též přídavná jména, zájmena a číslovky.
^b Koncové -ο nebo -α kmene splýnulo často historickým vývojem s příponami, a proto již v řadě pádů není patrné. Toto spojení koncové hlásky jmenného kmene s příponou, které se při skloňování mění, nazýváme koncovkou (např. koncovka -ών genitivu plurálu α-kmenové deklinace vznikla sloučením koncového -α kmene s příponou -ων); srov. NNV 111.2. Termíny jako „koncovka“ a „přípona“ používáme s ohledem na pedagogické potřeby, gra-

Druhá deklinace. Člen. Přívlastkové a doplňkové postavení adjektiv

Tvaru genitivu plurálu jsou u všech jmen všech deklinací zakončeny vždy na -ων (nebereme-li ohled na přízvuk).

Tvaru akuzativu i vokativu singuláru i plurálu jsou u neuter všech deklinací totožné s tvaru nominativu (stejně jako v češtině).

Druhá deklinace (ο-kmenová)

6. Jako vzory jmen druhé deklinace pro maskulinum a neutrum lze použít adjektiva άγαθος *dobrý* a άγαθών *dobré*:

sg.	<i>dobrý</i> (m.)	<i>dobré</i> (n.)	pl.	<i>dobří</i> (m.)	<i>dobrá</i> (n.)
nom.	άγαθ-ός	άγαθ-όν		άγαθ-οι	άγαθ-ά
gen.	άγαθ-ού	άγαθ-ού		άγαθ-ών	άγαθ-ών
dat.	άγαθ-ώ	άγαθ-ώ		άγαθ-οῖς	άγαθ-οῖς
ak.	άγαθ-όν	άγαθ-όν		άγαθ-ούς	άγαθ-ά
vok.	άγαθ-έ	άγαθ-όν		άγαθ-οι	άγαθ-ά

Jména druhé deklinace jsou maskulina a neutra, méně běžně také feminina. Feminina na druhé deklinace mají tvar totožný s maskuliny (např. όδος *cesta*, νῆσος *ostrov*), ale jsou rozpoznatelná podle členu nebo podle ženské koncovky adjektiv či jiných větných členů, s nimiž se gramaticky shodují.

7. Přízvuk se u jmen druhé deklinace snaží zůstat stále na téže slabice jako v nominativu singuláru, nicméně v závislosti na pravidlech 7a–b z lekce 2 se při prodloužení poslední slabky posouvá, připadne mění z průtažného na ostvý (viz blíže přílohu 1, s. 332–3). U jmen s ostvým přízvukem na poslední slabice se přízvuk v genitivu a dativu sg. i pl. mění na průtažný. Sledujte následující příklady:

	<i>člověk</i> (m.)	<i>slovo</i> (m.)	<i>míra</i> (n.)	<i>dar</i> (n.)	<i>cesta</i> (f.)
sg. nom.	άνθρωπ-ο-ς	λόγ-ο-ς	μέτρ-ο-ν	δώρ-ο-ν	όδ-ο-ί
gen.	άνθρωπ-ο-υ	λόγ-ο-υ	μέτρ-ο-υ	δώρ-ο-υ	όδ-ο-ῶ
dat.	άνθρωπ-ο-ῶ	λόγ-ῶ	μέτρ-ῶ	δώρ-ῶ	όδ-ῶ
ak.	άνθρωπ-ο-ν	λόγ-ο-ν	μέτρ-ο-ν	δώρ-ο-ν	όδ-ο-ν
vok.	άνθρωπ-ο-ε	λόγ-ε	μέτρ-ο-ν	δώρ-ο-ν	όδ-έ
pl. nom.	άνθρωπ-ο-ι	λόγ-ο-ι	μέτρ-ο-α	δώρ-ο-α	όδ-ο-ί
gen.	άνθρωπ-ο-ων	λόγ-ων	μέτρ-ο-ων	δώρ-ο-ων	όδ-ο-ῶν
dat.	άνθρωπ-ο-οῖς	λόγ-οῖς	μέτρ-ο-οῖς	δώρ-οῖς	όδ-οῖς
ak.	άνθρωπ-ο-ους	λόγ-ο-ους	μέτρ-ο-α	δώρ-ο-α	όδ-ο-ῶς
vok.	άνθρωπ-ο-ι	λόγ-ο-ι	μέτρ-ο-α	δώρ-ο-α	όδ-ο-ί